

Posudek bakalářské práce Jakuba Fiedlera *Možné světy v logice a v teorii literatury*

V úvodu posudku musím konstatovat, že ač jsem veden jako vedoucí této práce a autor konstatuje, že ji vypracoval "pod mým vedením", práci jsem pře jejím odevzdáním vůbec neviděl. Myslím, že to se na výsledné podobě práce neblaze podepsalo – kdyby ji autor se mnou byl konzultoval, myslím, že by se nám ji bylo docela snadno povedlo dovést do podstatně lepší podoby.

Práce se skládá, pomineme-li závěr, ze tří částí. První z nich pojednává o Fregovi a pak v podstatě reprodukuje můj populární článek "Možné světy v logice"; obsahuje ovšem celou řadu problematických či přímo chybných formulací, například:

s. 10: "Možné světy znamenaly pro logiku jeden z nejdůležitějších objevů dvacátého století a započaly nevídaný posun především z hlediska sémantiky a přerodu do té doby výrokové modální logiky v logiku intenzionální." O možných světech lze těžko říkat, že byly "objeveny", spíše byly vyvinuty jako nástroj sémantické analýzy. Výroková logika se nepřerodila v logiku intenzionální; tyto dva logické systémy existují paralelně.

s. 10: "jedná se o jistou formu vztahu, nikoli však mezi předměty samotnými, nýbrž mezi jmény či znaky dané předměty reprezentující." Rovnost podle Frega není vztahem mezi znaky, ale mezi jejich smysly (Pokud mají "a" a "b" stejný smysl, je výpovědní hodnota "a=b" stejná jako "a=a".)

s. 11: "Poté však Frege postaví v rovnost samotný předmět oběma těmito znaky reprezentovaný ..." Co znamená "postavit předmět v rovnost"?

s. 12: "za *smysl* se označuje jistá množina výrazů, jejichž význam je shodný, nemají však shodnou výpovědní hodnotu" Smyslem jména je podle Frega "způsob danosti" významu, nikoli množina výrazů.

s. 14: "Kripke se jeho zavedením pokusil vyřešit problém, jímž byla snaha o určení pravdivostní hodnoty kontrafaktuálních axiomů, která byla do té doby přijímána jako význam výroku." Co to jsou "kontrafaktuální axiomy"?

S. 16: "Dosáhli toho *extenzí relativizovanou k možným světům* ..." Co chce autor asi říci, je to, že extenzi relativizovanou k možným světům navrhli jako explikaci intenze.

Ve druhé části práce autor shrnuje roli možných světů v teorii literatury, jak o ní pojednává zejména Lubomír Doležel. Tato část je poněkud méně zamotaná. V jejím závěru autor porovnává možné světy logiky s fikčními světy literatury; toto srovnání je v celku v pořádku, až zase na nějaké problematické formulace, např.

s. 30: " Do množiny možných světů můžeme zařadit co největší množinu výroků, které jsou vzájemně konzistentní, tedy neodporují si." Hádám, že autor chce říci, že možný svět je možné chápat jako maximální konzistentní množinu výroků?

s. 32: "Smrtka se nachází mimo čas a prostor, během celé knihy tedy neuplyne jediný okamžik, jedná se pouze o popis fungování tohoto fikčního světa s poznámkou, že zbytek tohoto fikčního světa zaujímá přesná kopie světa aktuálního, vzhledem k bezčasé povaze vyprávění a způsobu existence Smrtky, v každém jeho okamžiku." Ať se snažím, jak se snažím, této větě nedokážu porozumět.

Třetí část práce pojednává o "významu možných světů z hlediska lidského poznání" a já se musím přiznat, že její pointa mi poněkud uniká. Autor v ní argumentuje, že naše poznání světa vytváří něco jako možný nebo fikční svět. Píše: "aktuální svět, zcela daný, úplný, mohl být chápán i způsobem, který nebyl tak docela pravdivý, dokázal však poskytnout, alespoň zdánlivě, konzistentní alternativu k v té době neuchopitelnému světu aktuálnímu. S mytologií tak vznikl i vůbec první koncept možného světa, který však, na rozdíl od možných světů, které známe dnes z logiky a literatury, neexistoval paralelně s aktuálním světem, nýbrž byl na něm přímo postaven, stal se světem, ve kterém tvorové světa aktuálního skutečně žili." Tím, že svět byl "chápán i způsobem, který nebyl tak docela pravdivý" se situace prehistorických lidí podstatně neliší od té naší – asi nikdo si ani dnes nemyslí, že náš způsob chápání světa je pravdivý bez výjimek. Máme ale proto tvrdit, že ten náš svět, jak ho chápeme, se tedy neliší od jenom možných světů logiky či od fikčních světů literatury? Myslím, že předmětem obhajoby by mělo být především vysvětlení této části práce.

Úhrnem konstatuji, že práce sice obsahuje některé rozumné myšlenky, obsahuje ale i nějaké věci vysloveně zmatené a jako celek je značně neuspořádaná. Pokud se ale autorovi podaří koncepci své práce alespoň částečně obhájit, navrhuji ji hodnotit známkou "E".

V Hradci Králové, dne 8.5.2017

Jaroslav Peregrin